

VERŠŮ ČASOVÝCH A PŘÍLEŽITÝCH

Soud bych zaplál novou bujnou písní
 zlatostavou svému národu,
 ab' každý ten se vznášející —
 nově dítě v zemi v zárodu.
 Soud bych zaplál písní, než by hrálom
 hrou křivou — plánující kompromis:
 ab' pán jak by křivě
 předě slova, mluví hravě, zřídka

Co mám psát? Mám psát své slovo,
 co mám psát? Mám psát své slovo,
 O dušách, v nichž se má psát úsměv
 pro zvláštní křivou novou písní
 Nová má myslť ha ty hojz slávy,
 nová má myslť ha ta, v čemž žijí
 svoboda, tá, svoboda, sama tá,
 hojz úsměvu jak zárad a hrad

Zlobit jak — pánit rozvážně,
 v němž se mnohý křivě má křivě
 křivě, sava křivě ta odrost,
 pro křivě psaní nohy křivě
 Soud bych zaplál písní, než by hrálom
 hrou křivou — plánující kompromis:
 ab' pán jak by křivě
 předě slova, mluví hravě, zřídka

Mám psát v vlně jako hravě písní
 mám psát tak va jara obecně?
 jaké to rozvážně, když už se odrostom
 slávu v písní křivě okrad?
 Smíme dýchat, ne však o tom psát,
 smíme mluvit, ne však psát písní.

Z ČASU ZA ŽIVA POHRBENÝCH

(Roku 1852)

Rád bych zapěl novou bujnou píseň
nešťastnému svému národu,
ale každý tón se vzbuzující —
mrtvé dítě — zemře v zárodu.

5 Rád bych zapěl píseň, jež by bratrům
línou krev ve plamen rozproudila;
ale prsa jak by křečovitě
přede slova mrzké hradby zdila!

Co mám zapět! Mám pět otců slávu,
10 mám o slávě předků zazpívat?
O dobách, v nichž lid náš ještě uměl
pro svobodu krev svou prolívat?
Nesmím myslet na ty boje slávy,
nesmím myslet na tu velkou dobu,
15 svoboda, již národům jsme dali,
bídne přivedla náš národ k hrobu!

Zašlost naše — pancíř zrezavělý,
v němž se mnohý kluk teď kolíbá,
kterýž, sotva kolébce že odrost,
20 pro chléb psotě nohy zulíbá.
Snad by bylo líp bez vší té slávy,
velikouť má hanby naší vinu,
sen o slávě prchnul by co mlha
a přemnohý přikročil by k činu!

25 Mám pět o nynějšku bratrům písně,
mám pět tklivou jara obnovu?
Jakž to možno, když už za odměnu
slyším v píseň řinkot okovů?
Smíme dýchat, ne však o tom mluvit,
30 smíme mluvit, ne však vlastní řečí,

smíme žítí, však jen skromně, skrytě,
bojovat též — ale v jaké seči!

Mám pět budoucnost? Ach zrak můj teskný
děsná mlha náhle obklopí,
35 a z té mlhy proud přehořkých slzí
náhle mořem zpěv můj zatopí.
Myšlénky tvé, lide — mrtvé děti —
budoucnost tvá zrádcům sluje zrada,
a kdo v budoucnost chce věřit pevně,
40 ten nechť napřed k špalkům hlavu skládá.

Národe můj, národe můj milý,
rád bych zapěl zpěv svůj labutí,
rád bych zhynul, kdybych věděl, že tím
zdržím chrámu tvého sesutí.
45 Národe můj, lide přenešťastný,
zašlost tvá už ztlívá někde v koutě,
budoucnost tvá pod katovým mečem,
přítomnost tvá v těžkém, bídném poutě!

Což chcete s naší lůzou zmalátnělou
 snad jakous myšlénku kdys provést smělou?
 Což myslíte, že našich mužův síly
 jsou tytéž posud, jaké jindy byly?
 5 O slavná druhdy mužův mysl smělá,
 jež pro myšlénku svět sám zbořit chtěla,
 jež slabou ženu silou rozjařila,
 že hrdinami muže obdařila
 a dcery dala, jimžto doba skvělá
 10 i krví pobarvila bílá těla —
 ta mysl zašla — není sjednocení
 a pro věc velkou více zanícení!
 Teď ma lebky se klade těžká kletba,
 že nikdo více o své bratry nedbá,
 15 že o věci dbá jenom každodenní,
 že žaludku si výše hlavy cení,
 a doba pro muže jen bouřky líhne,
 jimž s deštníkem se bezpečně už vyhne!
 Aj každý muž je jako žena slabý
 20 a místo žen nám dány panské baby —
 a s lůzou tou, stoletím zmalátnělou,
 snad chcete myšlénku kdys provést smělou?

ČESKÉ VERŠE

V vlasti jsem a přece divná tužba
svírá prsa těsným okovem,
stoupám místa od dětinství milá,
a přec nejsem zde víc domovem.

5 Cizé tváře, cizé chladné zvyky,
cizé citům zvuky kolem znějí,
že bych zaplakal si v domě vlastním
píseň tužby — toužnou Odysseji!

My neumíme ještě umírat
pro vlast, pro národ, zlatou pro svobodu
a proti všemu vlasti prospěchu,
kramářsky vážíme svou vlastní škodu.

- 5 My neumíme ještě umírat,
a neumíme ještě býti mužem;
však umře-li ta naše krásná vlast,
zdaž my pak ještě dále žíti můžem?

A chceš-li ještě, osude,
za volnost mého lidu
mít bledé, suché oběti,
nuž, mne uvrhni v bídu.

5 A chceš-li, mocný osude,
snad život ještě míti,
nuž, můžeš ruce krvavé
v mém srdci sobě smýti.

10 A drahou matku žebrat nech
a pohaň otce v hrobě,
jen svobodu, ach svobodu
dej bratřím v brzké době.

15 A vyrvi lásku, královnu
z života mého bájí,
jen svobodu, ach svobodu
ať bratři moji mají!

Náš lid jest jako žid! Dej těžké břímě,
že skorem ku zemi ho tíží stlačí,
on nemá síly, by to břímě svrhnul,
však duchem svým ti přece dobře stačí.

- 5 Však huř, že lid též jako cikán bludný,
že všude nejista jest jeho noha,
že všechny jazyky on světa mluví
a v každém kraji jiného zná boha! —

Předlouho tíží osudův nás ruka,
však nás ta ruka sotva umoří,
a třeba chrám, jejž za dne vystavíme,
zas za tmy noční zrádně rozboří.

- 5 Aj každá osudův ta těžká rána
nám musí k nové radě pomoci —
nuž učme se, když noc nám chrámy boří,
v den pracovat a bdíti za noci!

Aj z čeho asi musí být
ten pomník české slávy,
že posud nevyhubil ho
čas krvavý a žhavý!?

5 Ten nemůž z měkké hlíny být,
ba z mramoru snad ani,
sic by byl českou slzou už
vyplakán k nepoznání!

10 A nemůž ani z žuly být,
sic by co písek štvaný
byl českým vzdechem roznešen,
roznešen na vše strany!

My celý svět jsme bili v tvář
a celý svět tlouk v lebky nás,
my pohřbili jsme mnohého
a mnohý moh už pohřbít nás;
5 my sklesli choři — přišel čas
a zdrávi jsme a silni zas —
urá, šuhajci, my ještě žijem
a dlouho a dlouho se nevybijem!

POPĚVKY K VLASTI

V každém zvonu srdce
na dvě strany bije,
a na jednom keři
dvojí kvítek žije;

5 ve úzkém mém srdci
žiješ Ty a žiju já,
dvěma bohům srdce
zpívá své hallelujah.

Věř mně, děvo, že jsi churava!
Lež jen tiše, pobavme se spolu,
chci Ti vypravovat dlouhou báj
o Tvém divném, věkovitém bolu.

5 Usnout nesmíš, — spánku Tvého dech
rozhoupal by umíráčka k znění,
Ty jsi, nebohá, snem dětským už
odbyla pro celý život snění!

Tys jako kytka z krajin tropických,
kde slunce pal si divy vytvoří —
ach jaký div, že se ta krása Tvá
až ku komůrce mojí pokoří!

5 Však zdá se mi, když rána milá zář
mé osamělé lože polívá,

že tíži cítím na své lebce mdlé
a že mne hlava tuze bolívá.

10 Ba věru, podivná Ty květino,
Ty mne svou silnou vůní otrávíš,
a o mé spaní, o můj mladý sen
a o můj rozum ještě připravíš!

Nehněvej se, že se Tobě směju,
že i o chybách Tvých písně pěju,
kdybych snad Tě méně miloval,
vše bych chválil, v všem si liboval.

5 Slepá láska mizerná je páska,
uvědomělou je pravá láska,
směju chybám svým se nastokrát,
a mám sebe přece tuze rád.

Jen mne kopej, milko, jen mne trýzni,
však mé srdce sotva umučíš,
leda že mne nejspíš ještě více
milovati Tebe naučíš.

5 Kdybych obdržel byl na počátku
lásky plnou lásku od Tebe,
byl bych dávno odkop nebe blaha,
klid ten rajský hrdě od sebe.

Zdá se mně věru tancem být Tvá láska!
Jak bys teď starou quadrille zpívala,
při sóle sběhla k protějším pánu
a na mé sólo se teď dívala.

- 5 A nevím, mám-li nyní tančit solidně
a bez myšlenky oko k nohám sklopit,
či z „kozáka“ snad skočit sólo divoké
a vztekle k radosti Tvé blázna tropit.

POSLÁNÍ NA SLOVENSKO

Slovenko, Slovenko, matka naše pláče
a Tvůj zpěv po horách jak veselé ptáče!
Matka pláče, volá: „Kde jsi, dcero moje?“
a Ty z chladné dálky: „Nejsem více Tvoje!“
5 Kdo, když matka pláče, vesele si zpívá,
kdo, když matka volá, chladně jen se dívá,
kdo se zříká vlastní staré matky svojí,
toho se i samo slunce dotknout bojí!

Matka vlast tak chuda, ztrmácena!
10 Dlouhou prací ruka její třesoucí se,
dlouhým žalem hlava sněhem lesknoucí se —
což Tvým srdcem nehne ubohá ta žena?
Hanba nám, když sami matku nesživíme,
věru že my pomoc také neprosíme!
15 ale matka volá, ruku k srdci klade:
„Pojď již, dcero, nechť Tvé čelo zlíbám mladé!“
Vždyť jsi v srdci dobra, nebuď v dálce chladné,
sic Ti vlastní srdce jednou hořem zvadne!

Chuda jsi, však mlada a máš oko jasné
20 a v Tvém srdci bují steré písňe krásné —
nechceš s matky čela zahnat mračno tísní,
nechceš její staré srdce zahřát písňi?
Či snad z chudoby Tvé, sestro naše tichá,
vzrostla Tvoje cizá a mrazivá pýcha?
25 Nejchudší jsi ovšem z chudinké rodiny,
ale sestrou naší slední do hodiny,
slední do hodiny, k vzdechu poslednímu
můžeš bratry vinout ku srdci svojímu —
či nemáme dosti ran po těle celém
30 z bojů, v nichž jsme Tebe chránili svým tělem?!

Či se za cizího hodláš, sestro, vdáti,
za cizincem jíti a nám sbohem dáti?
My tu ovšem vzdechnem: „Dej Ti pánbůh
štěstí!“

35 v oblacích však havran jinou píseň věští!
Nevidiš, že vůkol země žízní prahne,
a že od západu černé mračno táhne?
Věru než se Tvoje nevinná šíj sehne,
slovo času v Tatrách již se v hrom rozlehne!
Má tatranský orel paní své se ptáti:
40 „Či smím s bratry Tvými v jednom šiku státi?
Či mám s bídým supem trvat u pokoji
a pak oči klubat mrtvolám po boji?“

Slovenko, Slovenko, bojím se o Tebe,
sestro moje drahá, chraň Tě dobré nebe! —

NA PEŠTSKÉ KALVARII

Mimo města konec, kde víc dusu není,
stojí pahrb tichý, „hora utrpení“.

Jenž jsi v jaře, též však ještě ve pašiji,
bídny lide, sem pojd' k hoře Kalvarii!

5 Stál jsem na hoře té v jarní chvíli drahné,
hleděl, jak sem Slovák v zpěvných houfech táhne:
jedním vroucím dechem pomodlit se spolu,
pozpívat si spolu, ulevit si bolu.

10 Muž jim předříkával, druzí zpěvně za ním,
písní začali a — ukončili lkaním.

Dlouho hora lkála, je již pozatměno,
muž zve naposledy trpitele jmeno:
*„Pomodlem se ještě za dušičky také,
pomocí jež nemajú zde pranjaké!“*

15 Ustaň! — slovo k srdci žhavým uhlem sáhlo,
hrdlo mně to stáhlo, dech se palně úží —
cos to prořek, prostý, slovenský ty muži!?
Bože, věčný bože, *tak* jsme milovali,
kam jsme jen tu lásku, kam ji pochovali —
20 posud na Kalvarii Čech Slovák dlíme —
bratr za bratra se více nemodlíme!

KARLU HAVLÍČKOVĚ BOROVSKÉMU

(K slavnosti borovské)

O mocném reku nordická dí báje,
jenž svobody svých rodných bratří háje
poslední v boji setrval co skála,
když dávno již se bratří mysl kála.
5 On neustoupil, raděj zhynul v boji —
ach svobodo, jediný síly zdroji,
zdaž rekem, pro tě zhynout kdo se bojí! —
Však pádem svým povzbudil k nové síle,
a krásné, volné vzešly zase chvíle,
10 a národ snášel vrchy ku mohyle.

Tys větší rek, vždyť jsi Ty nešťastnější,
ač mešťestím-li, trpět pro svobodu,
a veleben být věčně od národů
a dobyt slávy věnce nejslastnější! —
15 Když rozhodnuta již ta strašná seč,
a bratrův část již v poutech úpěla,
a jiná v mrzké bázni ulpěla,
tu ještě šípy metals, vznášels meč.
Však padnout nebylo popřáno Tobě,
20 pochován být ve širém hrdin hrobě!
Ach spoutána Ti musila být ruka,
bys Prometheova pak zažil muka:
že slunce svobody chtěls k lidu snést,
z stovkých skal spěchali řetěz splést,
25 a musili mít věru Alpy celé,
by přikovali k nim Tvé čelo smělé!

Tě, muže činu, opěvovat spějí
ve jmenu všech, již *volné* písně pějí,
již jako skřivánci již přede dnem,
30 když lidstvo ještě sklíčeno zlým snem,
s červánky mladě ku nebi se nesem
a nový den vítáme zpěvným plesem.

V červánkách svobody my hodujeme
a světlo přede dnem již zvěstujeme,
35 však právě proto zdá se zpěv náš jen
přec býti ještě pouhý krásný sen.
Jen bílý den nám plné, volné slovo,
jen bílý den nám svobodný dá čin,
40 *Tys mužem dne*, Tys pronesl to slovo,
Tys vykonal ten volný, velký čin.
A je-li básník jinochem pověčným,
jsi Ty, náš Karle, *věčným mužem* jmín,
ne pěvcem mnou, však národem svým vděčným.

Snáž jest, jak básník mnohé zamlčovat,
45 obrazně vyznačit myšlének příval,
neb ku vlastnímu třeba prospěchu,
jak mnohý již, své city potlačovat;
však pak bys nebyl ani *Čechem* býval,
kdybys byl při národa povzdechu
50 bojácně za němé se stěny skrýval!
Tys pravým synem toho národu,
jenž krví svou dal jiným svobodu.
Tys nebyl svobody jen apoštolem,
Tys předním svobody byl bojovníkem,
55 Tys byl i svatým jejím mučedníkem!
A již zde stojíme zas branným polem,
Tvůj národ, hrdino, za Tebou kráčí,
a obraz Tvůj v oblaka vznešený
nám vítězství i cestu k němu značí.
60 A bychom snad zde zase padnout měli,
nás neuzří víc nikdo zděšený;
„nepopustíme!“ volá národ smělý,
„nepopustíme!“, třeba zhynul celý
a zmořen osudu zlým úkorem
65 zde rozložil se mrtvých tábořem!

My neklesnem, my nezhyne,
my nejsme více sami,

a když teď znovu k předu jdem,
jde celý svět již s námi.

70 Již pádu více nebude,
Čech „nedejme se!“ zahude
a za ním v světa chóru
zahučí píseň vzdoru!

75 Boj nynější jest boj již poslední,
dřívější tma již nevrátí se zpátky,
a brzy bude v záři polední
své svatodušní slavit lidstvo svátky.
Aj, lidstvo věncí již své pyšné čelo,
jež otroctví znak věčně nésti mělo,
80 a korunu si posazuje svatou,
to z drahokamů věčných činů spjatou.
O blaze nám, o blaze, bratří, nám,
my vsadili již mnohý drahokam,
a věčnost Tobě, Karle, reku pravý,
85 *Tys démant ve koruně lidstva slávy!*

VE VÝCHODNÍ ZÁŘI

O lidstvo! Stověký tvůj o svobodě sen
se mění v skutek, v bílý volný den,
noc chmurných porob k západu se plíží —
hoj lidstvo — lidstvo, den tvůj již se blíží!

5 Obnažte hlavu, sehněte svou nohu,
bijte se v prsa, plná panské pýchy:
kněz Slovan sloužit národův jde bohu
a odpuštění ždá za vaše hříchy.

10 Bůh stvořil člověka a člověk zplodil Kaina,
Kain zplodil bratrovraždu, porobu,
poroba vrhla v lidstvo chorobu,
a vzrostla podlost z ní ta všeprodajná.
Ach vlny lidstva, dříve zrcadlny,
jež kdys jen mír a volnost, lásku pěly,
15 se rozzuřily nyní, rozkypěly,
zášť — zášť jen hučely ty strašné vlny,
brat stisknul bratra z panské choutky pouze,
lid proti lidu hnal se v kanibalské touze,
a místo hymnův luzna zapění
20 o klenby nebes bilo úpění.

Rozsázený jak proutí podél břehu
stál Slovan v udivení ztrnulém;
mír jeho vítán byl v tom boji zlém —
svou vzteklou pěnou jste ho potřísnilí,
25 tak mnohý kmen jste urvali mu v běhu,
i plnou záhubu jste jeho snili —
o nesmírny jsou černé vaše hříchy,
obnažte hlavu, sehněte svou nohu,
bijte se v prsa plná hříšné pýchy:
30 kněz Slovan sloužit národův jde bohu

a v oběť zápalnou u zbožném chvění
sám klade na oltář své velké odpuštění!

Již samo srdce boží tím se rmoutí,
že svoboda je lidstvu věčný sen,
35 i vdechl bůh v to hybké slávské prouť
a mžikem srostlo v obrovitý kmen.
Jen dechem božím, čistou myšlénkou,
ne násilím kmen povznes hlavu svou,
však je tak obrovitý světa pán,
40 že kdyby v rozlíceném, mocném běhu
stoup mohou svojí v lidstva oceán,
vy jako pěna vystříknete z břehu.
Než — nebojte se — máte odpuštění!
a třeba u vás lásky k Slávům není
45 a třeba na nás posud plil váš ret —
ne pomstu — *boha lásky* rodí Nazaret!

Ten bůh, ten nechce panstva, nechce poroby,
bůh lásky nechce přepychu ni chudoby,
chce volnost, rovnost všech a všude — všude!
50 A volnost, rovnost v světě širém *bude*,
neb lásky bůh, by zkojil touhy odevěké,
již vdechl žhoucí život slávské duši měkké
a miliony slávské lidstvu dal ku stráži.
Když *Slovan* střeží, víc se jistě neodvází
55 již nikdo rušit lidstva volný smír
a strhnout volnost v starý hnusný vír —
o lidstvo, stovčkový tvůj o svobodě sen
se mění v skutek, v bílý volný den,
noc chmurných porob k západu se plíží —
60 hoj lidstvo — lidstvo, — den tvůj již se blíží!